

Asia: VN/501/2020

Lausuntopyyntö iäkkäiden henkilöiden palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

1. Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisia asumispalveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen sekä nk. tavallinen palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Palveluasumisella tarkoitetaan (kunnan järjestämässä) palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Erona tehostetun ja tavallisen palveluasumisen välillä on, että tehostettu palveluasuminen sisältää ympärivuorokautiset palvelut. Voitaisiinko tavallisen palveluasumisen käsite mielestänne poistaa lainsäädännöstä?

Ei

2. Jos tavallisen palveluasumisen käsite poistetaan lainsäädännöstä, pitäisikö muutoksen koskea

Ei kantaa

3. Jos tavallinen palveluasuminen (kunnan järjestämässä palveluasunnossa) poistuisi palveluvalikosta, pitäisikö kunnan sosiaalitoimella olla velvollisuus joissakin tapauksissa järjestää asiakkaalle hoitoa ja huolenpitoa turvaavien palvelujen lisäksi myös asunto?

Kyllä

4. Jos tavallinen palveluasuminen jää lainsäädäntöön, pitäisikö omaishoidon tuesta annettua lakia muuttaa niin, että omaishoidon tukea voidaan myöntää myös tavallisen palveluasumisen asiakkaille?

Kyllä

5. Pitäisikö tehostettua palveluasumista ja muita asumis- ja palvelumuotoja voida toteuttaa samassa toimintayksikössä?

Kyllä

6. Voitaisiinko iäkkäiden henkilöiden asumisen monimuotoisuutta edistää muilla lain muutoksilla?

Kyllä

7. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 6, kuvatkaa, millaisilla muilla lainmuutoksilla asumisen monimuotoisuutta voitaisiin edistää.

Asumisen monimuotoisuus, asumisympäristön esteettömyys, turvallisuus ja palveluiden saatavuus korostuvat ikäihmisten elämänlaadun ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Muutostarve koskee asuntorakentamisen uustuotantoa, jossa pitäisi tiukentaa esteettömyysvaatimuksia ja korjausrakentamisen osalta esteettömyyskartoitusten systemaattista käyttöä. Huomioitavaa on myös riittävä rahoitus asunnon muutostöihin esteettömyyden, ulkoilun ja digitaalisten ja muiden turvajärjestelyiden osalta.

Asumiseen tulee vastata ikääntyneiden yksilöllisiä tarpeita kunnioittaen ja heille tulee tarjota esteettömiä ja kohtuuhintaisia asumismuotoja. Erityisenä kohderyhmänä tulee olla pienituloiset vuokralla asuvat eläkkeensaajat, joilla ei ole varallisuutta.

Asuntotuotannossa tulee kehittää myös sellaista asumista, jossa kaikenikäiset ihmiset voivat asua yhdessä ja auttaa toisiaan, koska yhä useampi ikääntynyt asuu tulevaisuudessa yksin. Korjausrakentamista on myös tuettava jatkuvasti, jotta nykyinen asuntokanta on jatkossakin sopiva mahdollisimman monelle.

Julkisesti tuotetun asuntotuotannon kriteereissä tulee edistää erilaisten omahoitotilanteiden mahdollistamista. Asuminen pitäisi turvata myös omaishoitajan luona.

Strateginen omaishoitajuuden edistäminen osana hoivan ratkaisujen kokonaisuutta vaatii monenlaisia lakimuutoksia, ei vain asumisen edistämiseen liittyviä lakimuutoksia.

8. Sosiaalihuoltolain 21 §:n 3 momentin mukaan palveluasumisen saannin edellytyksenä on, että henkilö tarvitsee soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostetun palveluasumisen saanti edellyttää lisäksi, että hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautinen. Pitäisikö laissa määritellä tehostetun palveluasumisen saannin edellytykset nykyistä tarkemmin?

Kyllä

9. Kotipalvelun sisältönä on sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittaminen tai niissä avustaminen. Nämä toiminnot ovat: asuminen, hoito ja huolenpito, toimintakyvyn ylläpito, lasten hoito ja kasvatusta sekä asiointi. Luettelo ei ole tyhjentyvä. Kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut ovat: ateriat-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Pitäisikö kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut erottaa omaksi palvelumuodokseen?

Kyllä

10. Vastaavatko kotipalvelun ja tukipalvelujen käsite ja sisältö nykyisiä asiakkaiden tarpeita vai pitäisikö palvelujen nimikettä ja/tai niiden sisältöä muuttaa?

Ei kantaa

11. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys (HE 4/2020 vp), jossa vanhuspalvelulakiin ehdotetaan säännöksiä tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoituksesta. Pitäisikö myös kotihoidon henkilöstön määrästä säätää lain tasolla?

Ei kantaa

12. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 11, kuvatkaa millä tavalla asiasta pitäisi säätää. Olisiko esimerkiksi Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6) oleva suositus kotihoidon henkilöstön määräytymisestä toimiva tapa?

SOSTE ei tässä vaiheessa ota kantaa kotihoidon henkilöstön määrään vaan kannattaa taustapaperin ehdotusta, että ”Palvelusuunnitelma on otettava huomioon palveluja koskevaa päätöstä tehtäessä (vanhuspalvelulain 18 § 3 mom.). Palvelusuunnitelman sisältöä koskevaa säännöstä voitaisiin täsmentää niin, että suunnitelma toimisi tukena tuntiperusteista kotihoitoa koskevalle päätöksenteolle”.

SOSTE haluaa painottaa myös sitä, että palvelusuunnitelman/palvelutarpeen määrittämisessä ja palvelutarpeen arvioinnissa tulee käyttää tarkoituksenmukaisia, monialaisia ja luotettavia menetelmiä. Pelkkä keskustelu saattaa johtaa liian kevyisiin tai riittämättömiin palveluihin. Myös omaisten mahdollisuus osallistua turvattava palvelusuunnitelman tekemiseen ja sen päivittämiseen on turvattava. Asiakaspalaute on tärkeä osa hoidon arviointia ja kehittämistä. Se ei kuitenkaan yksin riitä, vaan sitä täytyy täydentää muille menetelmillä.

13. Tukeeko nykyinen vanhuspalvelulain säännös toimintayksikön johtamisesta (21 §) riittävästi johtamisen kehittämistä?

Ei kantaa

14. Mitä muuta haluatte tuoda esiin iäkkäiden henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisestä?

Selvityksen pääpaino on nykyisten palvelumuotojen ja niiden suhteen pohdinnassa. Kyse on kuitenkin laatusuosituksen mukaisesti laajasti hyvän elämän edistämisestä eli hyvän elämänlaadun, itsemääräämisoikeuden ja toimivan arjen turvaamisesta. Laissa tulisi selkeämmin huomioida, että iäkkäiden henkilöiden lainsäädäntö kattaa väestön noin 40 vuoden ikähaarukassa. Tämä ikäryhmä on hyvin heterogeeninen niin fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn kuin erilaisten palvelutarpeiden osalta, ja kulkee erilaisia polkuja kohti vanhuutta. Tätä tulisi lainsäädännössä painottaa. Laissa tulee ottaa selkeästi kantaa ennaltaehkäisevän ja toimintakykyä edistävän ja tukevan toiminnan järjestämisestä osana vanhuspalveluja; mm kuntoutus- ja fysioterapiapalvelut ovat oleellisia ikäihmisen toimintakyvyn ylläpitämisessä ja parantamisessa

On myös selkiytettävä, millaisia yhteistyön rakenteita tarvitaan, että ikäihmisiä voidaan ohjata riittävän ajoissa järjestöjen hyvinvointia ja terveyttä edistävään toimintaan.

Palveluiden uudistamisessa on huomioitava palveluista aiheutuvat kustannukset ikäihmisille. Ikäihmiset tarvitsevat monenlaista palvelua, tukea ja hoitoa. Välttämätön hoito, lääkitys ja tukipalvelut yhdessä muodostavat monille iäkkäille merkittävän maksurasitteen. Iäkkäät ovat usein niitä, jotka maksavat suurimpia asiakasmaksuja. Korkeat maksut ovat johtaneet siihen, että monet ikäihmiset jättävät tarpeenmukaiset palvelut ja lääkkeet kokonaan hankkimatta. On tärkeää turvata ikäihmisten palvelujen ja hoidon saatavuus. Tämä luo pohjan hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämiselle ja hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiselle.

Alla perusteluja kysymyskohtaisesti:

Kysymys 1

Jos poistetaan tavallinen palveluasuminen, syntyy liian suuri kuilu tehostetun palveluasumisen ja kotihoidon välille (ts. olisi tehostettu palveluasuminen ja kaikki muu olisi kotihoitoa). On myös mahdollista, että yksityinen kotihoidon kustannus lähtee kasvamaan siitä syystä, että palveluasumisessa syntyy myös muita kustannuksia, joita kotihoidon palveluissa ei samassa määrin synny. On myös mahdollista, että tehostetun asumisen kriteerit ovat niin vaativat, että kaikki asiakkaat eivät niitä täytä ja kotihoidon resurssit jäävät liian pieneksi.

Kysymys 5

Lainsäädännön pitäisi tukea ”yhden muuton” -periaatetta.

Kysymys 8

Tarvitaan valtakunnalliset kriteerit, joiden avulla voidaan määrittää tarkemmin, että tehostetun asumisen tarpeessa oleva asiakas saa tarvitsemansa palvelut alueellisesti ja paikkakunta-kohtaisesti tasapuolisesti. Samoin toiminnan arviointiin tarvitaan valtakunnalliset kriteerit.

Kysymys 9

SOSTE kannattaa, että tukipalvelut erotetaan omaksi palvelumuodoksi. On varmistettava, että kaikki tukipalvelut ovat tasavertaisesti kaikkien niitä tarvitsevien saatavilla eikä eriyttäminen vaikuta palvelujen hintaan tai saatavuuteen. Vaikka kotipalvelut ja tukipalvelut eriyttäisiin, tulee huolehtia siitä, että sama hoitaja tai mahdollisimman harva hoitaja vierailee asiakkaan luona. Tämä lisäisi asiakkaan turvallisuutta ja parantaisi kotihoidon laatua.

Tarvitaan selkeä määrittely kunnan ja maakunnan järjestämisvastaista.

Tarvitaan selkeät kuvaukset kotipalvelun ja tukipalvelujen sisällöstä ja niiden toteuttamiseen vaadittavasta ammatillisesta pätevyydestä.

Perälahti Anne
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry